

УДК 323.21:327(427):061.1

© Таміла Шутак (Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ США АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА Б. КЛІНТОНА (1993 – 2000 рр.)

У статті проаналізовано чинники, які вплинули на формування зовнішньополітичної стратегії адміністрації президента США Б. Клінтона у 1993-2000-х рр. та її порівняння із стратегією Дж. Буша-молодшого. Геополітичні чинники, зокрема розпад СРСР, розширення НАТО на Схід, суттєво вплинули на зміну стратегії США у пост біполярну епоху. Оновлена стратегія США ґрунтувалася на ідеї розширення співтовариства ринкових демократій, з одночасним стримуванням та обмеженням спектру загроз американській нації та її союзникам.

Ключові слова: зовнішньополітична стратегія США, пост біполярна ера, адміністрація президента Б.Клінтона.

Шутак Т.

Особенности формирования внешнеполитической стратегии США администрации президента Б. Клинтона (1993-2000 гг.)

В статье рассмотрено факторы влияния на формирование внешнеполитической стратегии администрации президента США Б.Клинтона в 1993-2000-х годах и ее сравнение с стратегией Дж. Буша-младшего. Геополитические факторы влияния, распад СССР, расширение НАТО на Восток повлияли на изменение стратегии США у постбиполярную эпоху. Обновленная стратегия США базировалась на идеи расширения сообщества рыночных демократий с одновременным ограничением спектра угроз американской нации и ее союзникам.

Ключевые слова: внешнеполитическая стратегия США, постбиполярная эпоха, администрация президента Б.Клинтона.

Shutak T.

Features of the Formation of U.S. Foreign Policy Strategy by the President Bill Clinton Administration (1993 - 2000)

The article analyzes the factors that influenced U.S. foreign policy strategy of President Bill Clinton administration in 1993-2000's and its comparison with the strategy of George W. Bush administration. Geopolitical factors, including the collapse of the Soviet Union, NATO's eastward expansion, significantly influenced the change of U.S. strategy in post bipolar era. The updated U.S. strategy was based on the idea of expanding community of market democracies while deterring and resting the range of threats to the American nation and its allies.

Keywords: U.S. Foreign policy Strategy, post bipolar era, President Bill Clinton administration

Після завершення “холодної війни” у стратегії США простежується спадкоємність із попередньою, яка базувалася на доктрині стримування. Передовсім, йдеться про збереження і адаптування до нової системи міжнародних відносин глобального поширення зовнішньої політики Сполучених Штатів, відповідно, глобальної відповідальності за стан безпеки на євразійських, євроатлантичних і планетарних просторах. Таким же чином адаптувалася й відома з часів системного протистояння ідея стабілізації і розвитку єдності євроатлантичної спільноти на засадах збільшення кількості членів Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу, а також поширення інтеграційного процесу на Північну Америку. Суть даної стратегії полягала у наступному:

- держави, які постають перед зовнішніми загрозами, групуються для протистояння тим державам, які вважають джерелом загрози;
- чим більшою є агрегована могутність держави-загрози, тим більшою є тенденція групування з іншими проти неї;
- чим ближче розташована потужна держава, тим більшою є тенденція для тих, хто поруч з нею, групуватися проти неї. Однак сусідні держави менше схильні ставати союзниками, ніж держави, роз’єднані щонайменше ще однією іншою потугою;
- чим більшими є наступальні можливості держави, тим більшою є тенденція до групування проти неї. Однак держави, орієнтовані на наступальні воєнні можливості, схильні провокувати інші держави на формування оборонних коаліцій;
- чим агресивніші потенційні наміри держави, то тим більше інші держави схильні групуватися проти цієї держави;
- альянси, які формуються в період війни, розпадаються, коли ворог зазнає поразку.

Метою даної публікації є аналіз чинників, які вплинули на формування зовнішньополітичної стратегії США у 1990-2000 рр. Основним завданням роботи є структурування спільних та відмінних рис державної стратегії адміністрації президента США Б.Клінтона та її порівняння зі стратегією Дж.Буша-молодшого.

Зовнішньополітична стратегія США у різні періоди досліджувалася такими вітчизняними науковцями, як Є.С. Камінський, С.О. Шергін, Л.О. Лещенко, Б.М. Гончар, М.А. Таран, С.О. Нікіщенко, М.А. Кулініч тощо. Відзначимо стійкий інтерес до цієї теми російських фахівців-

міжнародників. Зокрема, цій проблематиці присвячені роботи А.Д. Богатурова, А.Д. Воскресенського, А.В. Торкунова, С.М. Рогова, А.І. Уткіна та ін.

Серед американських дослідників варто відзначити відомих політиків і науковців Зб. Бжезинського, Г. Кіссінджера, Д.Яблонські та ін. Так, Д. Яблонські вважає, що адміністрацією Б. Клінтона бралася за даність перспектива стабілізації світового порядку на одновимірному принципі американського домінування, базованого на ліберальній ідеології та відкритій економіці. На його думку, в умовах відсутності всеосяжної ідеологічної та воєнної загрози в концептуальному аспекті це означало, що втручання у події на Балканах, у Центральній Європі та в Перській затоці ґрунтується на ідеях селективної задіяності, кооперативної безпеки і верховенства Заходу¹. Він стверджує, що час від часу, як і в часи піків “холодної війни”, відроджувалася ідея повернення в ізоляціонізм. Російський дослідник М.Рижков вважає, що саме це і спричинило появу в назві стратегії адміністрації Б.Клінтона своєрідного терміну “задіяність”².

Після падіння Берлінського муру і розпаду СРСР у Сполучених Штатах політики все частіше підтримують ідеї науковців щодо необхідності зміни головної стратегії у формі переходу від збалансування до зв’язування. Причому доволі часто заперечування збалансування зовсім не стосувалося домінування.

Сполучені Штати вже на початку 1990-х років проголошують стратегічний курс на протидію можливій агресії, незважаючи на відсутність конкретного ворога. Тим часом така логіка є характернішою для доктрини збалансування більшою мірою, аніж для зв’язування. Відтак переговорний процес з метою примусу “держав-парій” до підписання й реалізації міжнародних договорів відсувався на задній план або й взагалі виводився з політичного дискурсу. Іншим був підхід до держав, які проголосили, що переходять до демократії. Він базувався винятково на збалансуванні, тобто активному включенні цієї категорії акторів на міжнародній арені в переговори різного рівня. Для однієї частини країн темою переговорного процесу одразу було запропоновано поетапне входження в європейські і євроатлантичні структури, для іншої – ідея впровадження євро-американських принципів ринкових відносин і суспільної демократії, що на собі відчула і Україна. У такій ситуації чітко викристалізувалося поєднання доктринальних засад стримування з положеннями доктрини збалансування залежно від того, до якої категорії налжали ті чи інші держави.

В економічній сфері також простежувалася селективність, передовсім у фінансовому та інвестиційному вимірах. Скажімо, багатьом державам постсоціалістичного простору одразу було запропоновано списання колишніх боргів та інвестиційні преференції, а новим незалежним державам, що постали на теренах колишнього СРСР, буквально диктувалися проекти ліберальних економічних реформ на засадах і принципах міжнародних валютно-фінансових організацій, без огляду на існуючі проблеми, пов’язані з попередньою надто тривалою у часі і жорсткою практикою командної економіки. Перших одразу включали в багатосторонні переговори, інших заманювали інтеграційною перспективою після завершення реформ³.

Те, що відбувалися зміни в самій глибинній суті стратегій зовнішньої політики Сполучених Штатів, викликане радше відчуттям реальної переломності подій в Євразії, ніж попереднім аналізом і прогнозуванням. Альтернативний курс не готувався, він став спорадичною реакцією на не прогнозовані зміни, а тому, закономірно, зберіг у собі накопичення минулого, тобто епохи протистояння⁴.

Геополітичні чинники, які вплинули на зміну стратегії, є найбільш виразними, оскільки беруть свої витoki в єдиній причині – розпаді СРСР і падінні системи біполярності. У десятках промов, присвячених “глобалізації”, президент США торкався цієї тематики в суто “онауковленому” форматі. Яскравим підтвердженням цьому є опис “глобальної економіки”: “Для усвідомлення всієї повноти можливостей цієї економіки, ми маємо зазирнути далі своїх кордонів, щоб зрозуміти революцію, яка стирає кордони та створює нові мережі, що поєднують нації та людей – глобалізацію. Це є ключова реальність наших часів”⁵. У такий спосіб адміністрація Клінтона намагалася обрати „правильний” вектор історичного оцінювання та підняти лібералізм на рівень глобальної ідеології.

Під впливом глобалізації мислення, а також відповідно до законодавчої вимоги щорічно подавати на розгляд Конгресові звіт про стратегію національної безпеки, у середині 1993 р. адміністрація оприлюднила своє нове бачення американської стратегії. Була скликана робоча група для розробки ключової концепції, яка б реально прийшла на зміну стратегії стримування і стала зрозумілішою широкому загалу. Зауважимо, що адміністрація Б. Клінтона і він особисто не погодилися з ідеєю групи розглядати Росію як досить потужного опонента чи взагалі актора міжнародних відносин. Можна припустити, що на позиції Б.Клінтона позначилися ідеї, з якими виступали помірковані американські політики та політологи. Цікаво у цьому зв’язку, що за кілька місяців до розпаду СРСР

тогочасний голова Об'єднаного Комітету начальників штабів Збройних сил США К. Пауелл жорстко і аргументовано визначив геополітичні константи американської зовнішньої політики без особливого і спеціального акцентування на російській загрозі. Він подав їх в такій системі базових координат:

- Сполучені Штати повинні і зобов'язані зберегти позиції провідної держави сучасного світу.
- Незважаючи на фундаментальну і водночас драматичну трансформацію свого політичного статусу й скорочення території, Росія зберігає можливість завдати нищівного ядерного удару по Америці.

- Попри серйозні зовнішньополітичні проблеми, які переживає Російська Федерація, із завершенням “холодної війни” Сполученим Штатам доцільно зосередити більшість своїх фінансово-економічних та енергетичних ресурсів на забезпечення внутрішніх потреб.

- “Кінця історії” не сталося, і світ залишається надто небезпечним, містить в собі численні виклики та потенціал переростання новітніх загроз у фундаментальний конфлікт⁶.

Втім, справді визначальні елементи головної стратегії адміністрації Клінтона оприлюднені у серії з чотирьох виступів: помічника президента з питань національної безпеки Лейка, державного секретаря У. Крістофера, посла в ООН М. Олбрайт і самого президента Б. Клінтона впродовж вересня 1993 р. (повністю подані у виданні Державного департаменту “U.S. Department of State Dispatch” за 27 вересня 1993 р.). В узагальненій формі це також подано у виступі Е.Лейка в університеті Джона Хопкінса 21 вересня⁷. Там він, зокрема, зазначив: “Те, що ми робимо за нашими кордонами, має безпосередні й тривалі наслідки для всіх американців. Як часто вказує президент, лінія між зовнішньою і внутрішньою політикою випарувалася”⁸.

У концептуальному сенсі нова глобальна стратегія зовнішньої політики у його поданні виглядала наступним чином:

- Демократія і ринкова економіка як ключові чинники зовнішньополітичної діяльності та відповідних впливів на інші держави, підходи яких збігаються з американськими цінностями і базуються на них. Неправильно стверджувати, що ці ідеї будуть перейняті тільки на Заході й відкидатимуться рештою світу. Ідея свободи універсальна. Ми не повинні втратити можливість поширювати демократію і підприємництво.

- Америка залишається домінуючою силою. У нас найпотужніша армія, найбільша економіка і найбільш динамічне багатоетнічне суспільство. Ми впроваджуємо глобальний приклад нашими зусиллями відтворити наші демократичні і ринкові інститути шляхом сили і прикладу. З поворотом Росії в іншому напрямі більше немає близької загрози існуванню Америки, але серйозні загрози залишаються: тероризм, розповсюдження зброї масового ураження, етнічні конфлікти і деградація глобального навколишнього середовища. Але жодна з цих загроз неспівмірна з нацистським загарбанням чи радянським експансіонізмом.

- Існує вибух етнічних конфліктів. Вони дуже складні і водночас брутальні за наслідками. США необхідно визначитися з можливостями налагодження диспутів щодо їх вирішення на одно- і багатосторонньому рівні задіяності.

- Відбувається процес тотальної комп'ютеризації. Прискорений хід подій має гострі наслідки, але дає змогу США урізноманітнити впливи за кордоном з використанням нових інформаційних можливостей.

Стосовно особливостей переходу від стримування до розширення А. Лейк вважає, що в оновленому світі Америка має виконувати провідну роль, а не просто включатися в події. Якщо в період “холодної війни” США стримували глобальну загрозу ринковим демократіям, то тепер повинні поширити їх впливи і масштаби, особливо в місцях, котрі мають специфічне значення для нас.

Наступницею доктрини стримування має стати стратегія розширення – збільшення кількості вільної світової спільноти ринкових демократій. Її елементами є зміцнення спільноти великих ринкових демократій, включаючи нашу, що становить серцевину розширення та його джерело; допомога консолідації нових демократій і ринкових економік скрізь, де це можливо, але особливо в державах, котрі для нас є особливо значущими.

Підсумовуючи свої міркування, А. Лейк обстоює думку про те, що аби бути успішною, стратегія розширення має:

- провести розмежування та встановити пріоритети;
- поєднувати наші широкі цілі з розвитку демократій та ринкових економік з нашими більш традиційними геостратегічними інтересами;
- визначити найоптимальніші напрямки використання наших великих, але все-таки обмежених ресурсів забезпечення національної безпеки – фінансових, дипломатичних і військових.

Якщо А.Лейк подав концептуальну основу нової стратегії, то сам президент США оприлюднив її практичну суть на засіданні Генеральної Асамблеї ООН: “У нову еру ризиків та можливостей нашою першочерговою метою має бути розширення та зміцнення світового співтовариства демократій, оснований на ринковій економіці”. Вперше президент зробив вирішальний наголос на гуманітарних операціях, випробовуючи на міцність готовність міжнародного співтовариства націй до багатосторонніх рішень і дій у цій сфері⁹. З огляду на поставлені завдання вважаємо доцільним проілюструвати принципи відмінності між стратегічними підходами демократів і республіканців. Керуючись оцінками міжнародно-політичного курсу адміністрації Б. Клінтона, наголошуємо, що:

- Зовнішня політика США цього періоду ґрунтувалася на засадах помірковано консервативного варіанта ліберального інтернаціоналізму.

- Доктринальна відмінність між поточними глобальними і регіональними стратегіями Б.Клінтона і Дж. Буша-молодшого полягає в тому, що перший з них, на відміну від свого республіканського наступника, був виразним противником унілатералізму, виступаючи за активне залучення міжнародних організацій до прийняття й реалізації значущих рішень.

- Доктринальний збіг у суті міжнародних стратегій попередніх демократичної і республіканської адміністрацій бачиться в тому, що в обох випадках у центр ставиться американське глобальне домінування.

У багатьох промовах на тему ситуації в близькосхідному регіоні адміністрація Б. Клінтона відверто і чітко наголосила й на плані застосовувати силу, коли виникатимуть загрози регіональній безпеці, чим фактично була підведена риска під формуванням нової доктрини. Сучасні дослідники визнають, що, де-факто, республіканці на початку 21-го століття розвинули такий підхід, надавши йому завершеності в межах саме силової парадигми. При цьому вони вказують на очевидне небажання раннього Клінтона ставати на такий курс¹⁰. Адміністрація спробувала спочатку систематизувати, категоризувати та концептуалізувати стратегічні аспекти національної безпеки США у перші роки після завершення “холодної війни” і тільки на цій основі, власне, було розгорнуто підготовку самої стратегії, головна мета якої формулювалася в традиційному вимірі “розширення демократії”. Характерно, що й самі вони, коментуючи свої заяви і виступи, говорили, що викладають лише своє загальне бачення і підходи до стратегії.

І тільки у повній доповіді „Стратегія національної безпеки “Розширення та Задіяність” чітко сформульовано сутність нової головної стратегії, а також її ключові виміри вже в практичному розумінні політико-правового документа: “Таким чином, наша стратегія національної безпеки оснований на розширенні співтовариства ринкових демократій з одночасним стримуванням та обмеженням спектру загроз нашої нації, нашим союзникам і нашим інтересам... Трьома центральними компонентами нашої стратегії задіяності та розширення, що покликані забезпечити досягнення цієї широкої мети, є: 1) наші зусилля щодо підвищення безпеки шляхом підтримання високих оборонних можливостей та застосування ефективної дипломатії для просування спільних заходів у сфері безпеки; 2) наша праця з відкриття закордонних ринків і сприяння глобальному економічному зростанню; 3) наше сприяння демократії за кордоном”¹¹. Щодо “співробітництва з колишніми супротивниками”, то варто згадати президентське доктринальне звернення Б. Клінтона до Генеральної Асамблеї ООН. Він зазначив: “На разі Сполучені Штати співпрацюють з Росією, Україною та Білоруссю, аби опустити меч та надійно закрити його в сейфі... Ми просто повинні знайти способи контролю за цією зброєю та зменшити кількість країн, які нею володіють, шляхом підтримки та зміцнення МАГАТЕ, а також іншими необхідними заходами... Ми маємо намір “вплести” його [нерозповсюдження] в матерію всіх наших зв’язків з націями та установами світу. Ми намагаємось створити такий світ, де існуватиме сильний тиск на користь нерозповсюдження, і водночас – дедалі кращі можливості для торгівлі та відкритіший доступ до технологій для тих країн, які живуть за міжнародно визнаними правилами”¹².

У своїй сукупності такі виступи, відповідні промови, пізніші брифінги, заяви та офіційні документи репрезентують головну стратегію США, обрану в тих міжнародних умовах, що виникли після завершення “холодної війни”, та встановлюють теоретичні основи зв’язування.

Сформульована таким чином доктрина Клінтона відображає концептуальний відхід від доктрини Трумена та “холодної війни”. Основана на ширшій, глобальній перспективі, вона містить цілий комплекс відповідних складових політики, серед яких варто виокремити превентивну оборону, багатосторонню задіяність і взаємовигідну торгівлю. У 1994 р. президент Б. Клінтон у зверненні до керівників НАТО в 1994 р. заявив, що найкращою стратегією боротьби із загрозою є інтеграція колишніх комуністичних країн до наших структур ліберальної демократії, економічного процвітання та військової співпраці¹³.

У контексті мотивацій глобального, регіонального і національного характеру адміністрація визначила стратегічні цілі та національні інтереси навіть ширше, аніж її попередники. Американські інтереси вже не обмежувалися власною державою, континентом, півкулею чи “вільним світом”. Глобальна відповідальність була затверджена на вищому державно-політичному рівні. Документи адміністрації Клінтона містять посилення на такі поняття, як “глобальна безпека”, “глобальна економіка”, “глобальне середовище”, а також “права людини” та “безпека людини”. У глобальних термінах визначались не лише американські інтереси, а й загрози та можливості, у тому числі у сфері захисту навколишнього середовища від руйнації.

Головним інструментом стримування потенційних ворогів демократії і стабільності визначалися економічні важелі впливу, а військовий потенціал подавався як засіб крайнього рівня. Поступові зміни на цьому шляху засвідчили, що це було тимчасове явище. Повною мірою це підтвердилося в доповіді про стратегію національної безпеки від 5 січня 2000 р., яку попередньо оприлюднило Управління прес-секретаря Білого дому. Оскільки ця доповідь знаменувала собою початок розробки стратегії національної безпеки США на все 21-е століття, доцільно навести її основні тези докладніше, оскільки вона фактично стала попередницею стратегії наступної американської адміністрації.

Враховавши уроки минулого, зокрема, помилки міжвоєнної епохи, коли було обрано курс на обмежений ізоляціонізм, автори дають вступні постулати, які чітко демонструють суть підходів Білого дому:

- Америка має бути лідером у світі для захисту свого народу і способу життя;
- Американцям вигідно, коли держави об'єднуються для стримування агресії і тероризму, розв'язання конфліктів, недопущення розповсюдження зброї масового ураження, поширення демократії і прав людини, відкриття ринків і створення фінансової стабільності, піднесення життєвих стандартів і захисту природного середовища, оскільки жодна держава не здатна протистояти цим викликам самотійно;
- Ключові цілі стратегії визначені в традиційному контексті первинності національних інтересів США з наголосом на пріоритеті армії як основного механізму захисту національної безпеки;
- Забезпечення безпеки для Америки;
- Сприяння економічному процвітання Америки;
- Підтримка демократії і прав людини за кордоном, для чого Америці потрібні адекватні інструменти, у тому числі збереження боєготовності Збройних сил та їхньої модернізації.

Привертає до себе увагу визначення глобалізації як процесу прискореного економічного, технологічного, культурного і політичного інтегрування. Ризиками глобалізації, які необхідно враховувати в розробці американської міжнародної стратегії, визнано етнічні конфлікти, що загрожують регіональній стабільності, розповсюдження зброї масового ураження, тероризм, наркотрафіки, інші форми організованої злочинності. Не менш чітко презентовані національні інтереси США, які поділені на три категорії: а) життєві (стосуються самого виживання держави); б) важливі національні інтереси (до них віднесено протидію загрозам національного добробуту і стану світу, в якому живе людство, у тому числі захист навколишнього середовища); в) гуманітарні та інші інтереси (захист цінностей, передовсім поширення демократії)¹⁴.

Пояснюючи, що означає глава “Задіяність” у загальній стратегії безпеки, її автори стверджують, що мають на увазі забезпечення американського світового лідерства через використання необхідних воєнних, дипломатичних, розвідувальних та інших ресурсів, адекватних інструментів національної могутності для впливу на дії інших держав та недержавних акторів, а також збереження надійного партнерства у сфері безпеки із спільнотою держав, які поділяють американські цінності. Така задіяність має бути селективною, акцентуючись на загрозах і можливостях.

Запровадження стратегії планувалося через міжнародне кооперування у зв'язку з тим, що загрози мають глобальний характер і не зачіпають інтересів якоїсь окремої держави. При цьому планувалося створення нових альянсів і партнерських блоків, формалізованих структур і коаліцій.

Найвагомішим є розділ, присвячений проблемам нерозповсюдження ядерної зброї та технологій подвійного призначення. Воєнні механізми запобігання і подолання загроз і конфліктів займають приблизно однакове місце з державою і народною дипломатією. У питаннях захисту навколишнього середовища і протидії глобальному потеплінню адміністрація Б. Клінтона первинного значення надавала переговорному процесові. Сорокавідсоткова залежність США від зовнішнього постачання нафти обумовила окремий пункт, у якому спеціально виокремлено розвиток каспійського нафтового

басейну, а також орієнтацію на розвиток енергозберігаючих технологій і новітні наукові розробки у сфері забезпечення енергетичними ресурсами нетрадиційного походження.

Доктрина, запропонована адміністрацією Б. Клінтона, дає переконливі свідчення на користь оновлення геополітичного бачення США, показуючи можливість знайти інтегровані пояснення того, що відбуватиметься в зовнішній політиці США після приходу на вищу посаду в державі представника республіканської партії Дж. Буша. У ній відбито поворот зовнішньої політики США від стримування та “холодної війни”, що остаточно і суттєво відрізнялося від ідеї ухилення та обмеженості геополітики в рамках ізоляціонізму для мирних часів. Ґрунтована на глобальному баченні, ця стратегія містить комплекс складових політики, серед яких варто виокремити превентивну оборону, багатосторонню задіяність і взаємовигідну відкриту торгівлю. Акцентуючи на економічному вимірі національної безпеки та максимально можливому застосуванні невоєнних важелів, адміністрація намагалась наблизити до Сполучених Штатів колишніх чи потенційних супротивників. При цьому особлива увага приділялась інтегруванню цих держав до новітньої міжнародної системи з метою спрямування їх в необхідне русло, тобто обмеження можливості загрожувати Сполученим Штатам.

¹ Yablonsky, David. The State of the National Security State / David Yablonsky // Parameters. - 2002. - Winter. - P. 4-5.

² Рижков М.М. Доктринальний вимір стратегій зовнішньої політики США: від стримування до глобальної демократизації / М.М.Рижков // Автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня д.п.н. – К, КНУ імені Т. Шевченка. – К., 2007. – С. 25.

³ Posen B.R., Ross A.L. Competing Visions for U.S. Grand Strategy // International Security. – 1996-1997. – Vol. 21, №. 3. – P. 9.

⁴ Рижков М.М. “Grand Strategies”. Американський досвід стратегічного планування: Монографія / М.М.Рижков. – К.: “Алькор”, 2006. – С. 186.

⁵ President William Jefferson Clinton. Annual Message, 2000.. – [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/briefing/dispatch/1993/html/dispatchv4no39.htm>.

⁶Рижков М.М. “Grand Strategies”. Американський досвід стратегічного планування: Монографія / М.М.Рижков. – К.: “Алькор”, 2006. – С. 193.

⁷ Склярєнко Д. В. Трансформація європейської політики США після завершення холодної війни / Д.В.Склярєнко //Автореферат дисертації на здобуття наук. Ступеня к.п.н. – Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К., 2004. – С.34.

⁸ Там само.

⁹ Дашкевич А. Національна безпека США у стратегічному розумінні адміністрації Б. Клінтона / А.Дашкевич. - Збірник наукових праць: Дослідження світової політики. - Вип. 1. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 1996. – С.66-71.

¹⁰ Уткин. А. И. Американская стратегия для XXI века / А.И.Уткин. - М.: “Логос”, 2000. –С.215.

¹¹ Рижков М.М. “Grand Strategies”. Американський досвід стратегічного планування: Монографія / М.М.Рижков. – К.: “Алькор”, 2006. – С.193.

¹² Confronting the Challenges Of a Broader World. President Clinton Address to the UN General Assembly, New York City, September 27, 1993 // Department of State Dispatch. – 1993. –№ 39. – P. 1 – 4.

¹³ NATO Summit, Brussels 1994 // NATO Review Magazine. – 1994. –№ 1. – P.6.

¹⁴ President William Jefferson Clinton. Annual Message, 2000. – [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/briefing/dispatch/1993/html/dispatchv4no39.htm>

УДК:323.39(477)

© Віра Бурдяк (Чернівці)

МОДЕЛІ ВИРІШЕННЯ ЕТНІЧНИХ КОНФЛІКТІВ СУЧАСНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено новий етнополітичний феномен – модель етнонаціональної політики у сучасному світі. Поняття етнонаціональної політики автор розглядає як цілеспрямовану діяльність з урегулювання взаємовідносин між націями, етносами, етнічними групами та меншинами. Комплексний політологічний аналіз етнічності дав змогу розкрити її діалектичний взаємозв'язок з етнонаціональними процесами, які, з одного боку, коригуються за допомогою етнонаціональної політики, а з іншого – самі впливають на неї та задають вектор її розвитку.

Ключові слова: модель етнонаціональної політики, нації, етноси, етнічні групи, меншини.

Бурдяк В.

Модели решения этнических конфликтов современности: теоретический аспект

В статье исследован новый этнополитический феномен – модель этнонациональной политики в современном мире. Понятие этнонациональной политики автор рассматривает как целенаправленную деятельность по урегулированию взаимоотношений между нациями, этносами, этническими группами и меньшинствами. Комплексный политологический анализ этничности позволил раскрыть ее диалектическую взаимосвязь с этнонациональными процессами, которые, с одной стороны, корректируются с помощью этнонациональной политики, а с другой – сами влияют на нее и задают вектор ее развития.

Ключевые слова: модель этнонациональной политики, нации, этносы, этнические группы, меньшинства.